

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Юридичний факультет
Кафедра міжнародного і європейського права

ПРОГРАМА
комплексного атестаційного екзамену
з дисциплін
«Право міжнародної відповідальності»,
«Міжнародно-правові засади правозахисної діяльності»
«Міжнародне трудове право»,
«Перша іноземна мова за фахом»

Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 293 Міжнародне право
2022-2023 н.р.

Харків 2022 р.

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
«31» серпня 2022 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Сироїд Т. Л., завідувач кафедри міжнародного і європейського права, д.ю.н., професор; Фоміна Л. О., доцент кафедри міжнародного і європейського права, к.ю.н., доцент; Кулачок-Тітова Л.В., доцент кафедри державно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент; Авдієнко І.М., доцент кафедри англійської мови, к.п.н.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету
Протокол від «31» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри
міжнародного і європейського права

Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти «Міжнародне право»
доктор юридичних наук, професор

Олександр ГАВРИЛЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету
Протокол від «31» серпня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Для проведення атестації здобувачів вищої освіти, які здобувають ступінь магістра, наказом ректора на факультеті створюється екзаменаційна комісія. Терміни проведення атестації визначаються навчальним планом підготовки фахівців та графіком освітнього процесу. Атестацію проходить кожен студент після повного виконання ним відповідного навчального плану.

Допуск до атестації здійснюється наказом ректора за поданням декана факультету. Декан факультету надає подання ректору щодо допуску студента до атестації у формі комплексного атестаційного екзамену у разі повного виконання студентом відповідного навчального плану.

Порядок формування, організацію роботи та підбиття підсумків роботи екзаменаційних комісій регламентує Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти, які отримують ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, спеціаліста, магістра), яке затверджене вченою радою університету.

Атестація здобувачів вищої освіти, які здобувають ступінь магістра здійснюється відповідно до вимог тимчасового стандарту вищої освіти та освітньо-професійної програми в формі комплексного атестаційного екзамену та захисту дипломної роботи.

Основним *науково-методичним документом*, що регламентує зміст атестаційного екзамену, є програма. Вона спрямована на забезпечення комплексного підходу до оцінки теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів, до виявлення ступеня їх підготовки до майбутньої самостійної діяльності.

Мета програми – визначити обсяг і необхідний рівень теоретичних знань, одержаних практичних навиків і вмінь з профільюючих дисциплін в галузі міжнародного права.

Для успішного складання комплексного атестаційного екзамену за фахом студент **повинен знати:**

- поняття і зміст правозахисної діяльності;
- правове підґрунтя міжнародного права прав людини;
- особливості міжнародного співробітництва в галузі прав людини та міжнародного захисту прав людини;
- міжнародні механізми захисту прав людини;
- сутність, завдання міжнародних контрольних органів щодо захисту прав людини;
- види вразливих категорій осіб, особливості їх захисту;
- поняття, види, форми, підстави відповідальності суб'єктів міжнародного права;
- поняття міжнародного правопорушення, міжнародного делікту, міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру;
- особливості відповідальності держав у міжнародному праві;

- підстави відповідальності держав за поведінку органів, осіб, установ; особливості відповідальності міжнародних міждержавних організацій, підстави відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві;
- компетенцію Міжнародного Суду ООН щодо розгляду спорів держав, Міжнародного арбітражу, Міжнародного трибуналу з морського права, Суду ЄС, Європейського суду з прав людини, міжнародних органів кримінальної юрисдикції (трибунали і суди ad hoc);
- процедуру розгляду справ міжнародними судовими органами; обставини, що звільняють від відповідальності; обставини, що виключають виникнення відповідальності;
- сутність колективних санкцій, порядок їх застосування; порядок прийняття рішень щодо застосування санкцій від імені ООН, види санкцій;
- історію становлення і розвитку міжнародного трудового права;
- предмет, функції, джерела та правові інститути міжнародного трудового права;
- правовідносини, що регулюються міжнародним трудовим правом; правовий статус, компетенцію, функції, принципи та основні напрямки діяльності Міжнародної організації праці;
- питання, які регулюються конвенціями та рекомендаціями МОП;
- регулювання трудових відносин в рамках Європейського Союзу, джерельну базу ЄС у цій царині;
- особливості міжнародно-правового захисту трудових прав людини;
- процедуру імплементації міжнародних норм у галузі трудового права в національне законодавство;
- володіє навичками ділового спілкування іноземними мовами на високому професійному рівні, знання та розуміння наукової правничої термінології.

Студент повинен вміти:

- застосовувати набуті знання з дисциплін для розв'язання практичних завдань;
- самостійно працювати з правовими актами з питань міжнародного захисту прав людини, права міжнародної відповідальності, міжнародного трудового права;
- тлумачити і застосовувати норми міжнародно-правових актів у галузі прав людини, права міжнародної відповідальності, міжнародного трудового права;
- давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації з міжнародно-правових питань;
- вирішувати правові ситуації у визначених сферах;
- застосовувати набуті знання, вміння й навички у сфері міжнародного права на практиці, здатність розробляти проекти міжнародно-правових актів нормативного та індивідуального характеру.

- брати участь у міжнародних переговорах та роботі міжнародних міжурядових і неурядових організацій, приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення
- спілкуватися іноземними мовами на високому професійному рівні.

Форма проведення атестаційного екзамену і критерії оцінювання:

Екзаменаційні завдання надаються студентам в тестовій формі, один білет містить 100 питань (за кожен правильну відповідь нараховується 1 бал), до кожного з яких запропоновано 4 варіанти відповіді, один з яких правильний.

Критерії оцінювання:

Оцінка за екзамен складається шляхом підрахунку суми правильних відповідей і визначається за чотирирівневою шкалою:

- відмінно – від 90 до 100 балів;
- добре – від 70 до 89 балів;
- задовільно – від 50 до 69 балів;
- незадовільно – менше ніж 50 балів.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Тема № 1. Міжнародно-правова відповідальність: етапи становлення та розвитку

Юридична відповідальність. Поняття юридичної відповідальності, основні ознаки. Основні концепції юридичної відповідальності. Концепція міжнародно-правової відповідальності. Поняття права міжнародної відповідальності, принципи. Особливості права міжнародної відповідальності. Юридичні і фактичні обставини міжнародної відповідальності. Етапи становлення права міжнародної відповідальності. Стародавній світ. Середні віки (VI-XVI ст.). Класичне міжнародне право. Зародження (XVI- XVIII ст.). Розвиток (1739-1919 ст.). Доктрина. Перехід від класичного до сучасного міжнародного права (1919-1946 рр.). Сучасне міжнародне право. Кодифікація права міжнародної відповідальності. Доктринальна кодифікація. Офіційна кодифікація.

Тема № 2. Міжнародно-протиправне діяння

Поняття міжнародно-протиправного діяння. Елементи міжнародно-протиправного діяння. Визначення порушення міжнародного зобов'язання суб'єкта. Кваліфікація поведінки суб'єктів-правопорушників.

Тема 3. Міжнародне правопорушення: поняття, види, склад

Міжнародні правопорушення держав: поняття, види. Склад міжнародного правопорушення: значення елемента вини і причинного зв'язку.

Тема № 4 Міжнародні злочини. Концепція злочину держави в доктрині міжнародного права та міжнародній практиці

Міжнародні злочини. Концепція «злочини держави» в доктрині міжнародного права. Концепція «злочин держави» у міжнародній практиці. Концепція «злочини держави» Комісії міжнародного права ООН. Статті щодо серйозних порушеннях зобов'язань, що витікають з імперативних норм міжнародного права.

Тема № 5. Відповідальність держав у міжнародному праві

Поняття, підстави відповідальності держав у міжнародному праві. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. Елементи міжнародно-протиправного діяння держави. Відповідальність держав у зв'язку з діянням іншої держави. Серйозні порушення зобов'язань, що витікають з імперативних норм загального міжнародного права. Визначення порушення міжнародного зобов'язання держави у сфері захисту прав людини. Елементи міжнародно-протиправного діяння держав щодо порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини.

Тема № 6 Відповідальності міжнародних міждержавних організацій. Міжнародні правопорушення, що скоюються міжнародними організаціями. Міжнародні делікти. Види і форми відповідальності міжнародних міждержавних організацій. Внутрішня судова процедура міжнародних організацій. Підстави відповідальності міжнародних неурядових організацій.

Тема № 7. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві

Підстави, особливості відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві. Міжнародні договори, що передбачають індивідуальну відповідальність фізичних осіб. Принципи відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві. Процедура притягнення до відповідальності фізичних осіб. Юрисдикція міжнародних судових органів щодо притягнення до відповідальності фізичних осіб.

Тема 8. Зміст міжнародної відповідальності

Загальні принципи. Юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння. Збереження зобов'язання щодо виконання. Припинення і не повторення протиправного діяння. Відшкодування. Недопустимість посилання на внутрішнє право і правила міжнародної організації. Об'єм міжнародних зобов'язань, встановлених нормами про зміст відповідальності.

Відшкодування шкоди. Види і форми відшкодування.

Обставини, що виключають міжнародно-правову відповідальність. Концепція обставин, що виключають міжнародну протиправність. Згода. Самооборона. Контрзаходи. Форс-мажор. Стихійне лихо. Стан крайньої необхідності. Дотримання імперативних норм. Наслідки посилання на обставини, які виключають протиправність.

Тема 9. Заклик до міжнародної відповідальності

Заклик до відповідальності. Поняття потерпілого. Міжнародно-правове оформлення заклику до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини. Допустимість вимог. Утрата права заклику до відповідальності. Множинність потерпілих. Множинність осіб, які несуть відповідальність. Заклик до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини іншими суб'єктами.

Тема № 10. Застосування примусу в міжнародному праві. Контрзаходи і санкції як засоби реалізації міжнародної відповідальності держав

Проблема примусу в міжнародному праві. Контрзаходи: мета і умови застосування. Зобов'язання, які не зачіпаються контрзаходами. Пропорційність контрзаходів. Умови застосування контрзаходів. Припинення контрзаходів. Заходи, що застосовуються державами, які не є потерпілими. Санкційні міжнародно-правові норми і санкційні міжнародно-правові відносини. Адресати міжнародних санкцій. Діяльність Омбудсмена в

рамках санкційних режимів ООН. Здійснення режиму міжнародних санкцій і внутрішньодержавний рівень. Припинення застосування міжнародних санкцій.

Тема 11. Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності

Постановка питання про ефективність реалізації міжнародної відповідальності. Проблемні аспекти застосування міжнародних санкцій ООН. Шляхи підвищення ефективності міжнародних санкцій ООН. Тенденція розвитку інституту міжнародної відповідальності.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні концепції юридичної відповідальності.
2. Поняття права міжнародної відповідальності, принципи.
3. Юридичні і фактичні обставини міжнародної відповідальності.
4. Етапи становлення права міжнародної відповідальності.
5. Кодифікація міжнародної відповідальності.
6. Поняття міжнародно-протиправного діяння.
7. Елементи міжнародно-протиправного діяння держав щодо порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини.
8. Кваліфікація поведінки держав.
9. Міжнародні правопорушення держав: поняття, види.
10. Склад міжнародного правопорушення держав: значення елементу вини і причинного зв'язку.
11. Міжнародні злочини.
12. Концепція «злочини держави» в доктрині міжнародного права. Концепція «злочин держави» у міжнародній практиці.
13. Концепція «злочини держави» Комісії міжнародного права ООН.
14. Статті щодо серйозних порушеннях зобов'язань, що витікають з імперативних норм міжнародного права.
15. Поняття, підстави відповідальності держав у міжнародному праві.
16. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння.
17. Відповідальність держав за порушення норм міжнародного гуманітарного права.
18. Елементи міжнародно-протиправного діяння держави.
19. Міжнародні правопорушення: поняття, сутність.
20. Відповідальність держав у зв'язку з діянням іншої держави.
21. Відповідальність за надання допомоги або сприяння в скоєнні міжнародно-протиправного діяння.
22. Відповідальність за керівництво і контроль, які здійснюються стосовно скоєння міжнародно-протиправного діяння.
23. Відповідальність за примушення іншого суб'єкта до скоєння міжнародно-протиправного діяння.

24. Злочини проти миру і безпеки людства.
25. Злочини проти людяності.
26. Воєнні злочини.
27. Серйозні порушення зобов'язань, що витікають з імперативних норм загального міжнародного права.
28. Міжнародний суд ООН.
29. Міжнародний трибунал з морського права.
30. Міжнародне несудове урегулювання міжнародних спорів.
31. Міжнародна арбітражна процедура.
32. Підстави відповідальності міжнародних міждержавних організацій.
33. Міжнародні делікти.
34. Внутрішня судова процедура міжнародних організацій.
35. Підстави, особливості відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві.
36. Категорія «посадові особи» як суб'єкти відповідальності у міжнародному праві.
37. Відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права.
38. Компетенція міжнародних органів кримінальної юрисдикції щодо притягнення до відповідальності фізичних осіб.
39. Процедура притягнення до відповідальності фізичних осіб.
40. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду.
41. Юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння.
42. Припинення і неповторення протиправного діяння.
43. Підстави відшкодування шкоди у міжнародному праві.
44. Форми відшкодування шкоди.
45. Обставини, що виключають міжнародно-правову відповідальність.
46. Наслідки посилання на обставини, які виключають протиправність.
47. Заклик до відповідальності.
48. Статус потерпілого у міжнародному праві.
49. Проблема примусу в міжнародному праві.
50. Контрзаходи: мета і умови застосування.
51. Санкційні міжнародно-правові норми і санкційні міжнародно-правові відносини.
52. Поняття, види санкцій у міжнародному праві.
53. Адресати міжнародних санкцій.
54. Здійснення режиму міжнародних санкцій і внутрішньодержавний рівень.
55. Постановка питання про ефективність реалізації міжнародної відповідальності.
56. Проблемні аспекти застосування міжнародних санкцій ООН. Шляхи підвищення ефективності міжнародних санкцій ООН.

57. Тенденція розвитку інституту міжнародної відповідальності.
58. Компетенція міжнародних судових органів щодо притягнення до відповідальності суб'єктів міжнародного права.
59. Відповідальність органів та інститутів міжнародних міждержавних організацій.
60. Відповідальність посадових осіб міжнародних міждержавних організацій.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема № 1. Захист прав людини в діяльності Ради ООН з прав людини

Правова основа діяльності Ради ООН з прав людини. Структура Ради ООН з прав людини. Універсальний періодичний огляд: поняття, мета, порядок здійснення. Процедура подачі повідомлення щодо порушень прав людини до Ради ООН з прав людини: суб'єкти подачі скарги, критерії прийнятності заяв, порядок проходження розгляду. Процедура 1503.

Тема № 2. Захист прав жінок у діяльності ООН

Становлення та розвиток міжнародного захисту прав жінок. Міжнародні договори в галузі захисту прав жінок. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок: правова основа діяльності, структура, напрями роботи. Порядок подачі повідомлення про порушення прав жінок до Комітету: суб'єкти подачі, критерії прийнятності заяви, порядок здійснення розгляду заяви.

Тема № 3. Захист прав дітей у діяльності ООН

Становлення та розвиток захисту прав дітей у міжнародному праві. Міжнародні договори в сфері захисту прав дітей. Комітет з прав дитини: організація, порядок заслуховування доповідей держав-учасниць. Процедура подачі заяви щодо порушення прав дитини до Комітету: питання прийнятності заяви, порядок її розгляду. Особливості захисту прав дитини під час збройних конфліктів. Механізм спостереження і звітності.

Тема № 4. Захист прав біженців та внутрішньо переміщених осіб у діяльності ООН

Підходи до визначення понять «біженець», «внутрішньо переміщена особа». Міжнародно-правова основа статусу біженців. Міжнародні інструменти захисту прав біженців. Органи з контролю за дотриманням міжнародно-правових норм про захист біженців. Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців.

Тема № 5. Захист прав корінних народів і меншин у діяльності ООН

Визначення понять «національна меншина», «корінний народ». Міжнародно-правова регламентація прав національних меншин і корінних народів. Міжнародно-правові основи захисту національних меншин і корінних народів. Регіональна правова система захисту меншин. Принцип

недопущення дискримінації меншин і осіб, що належать до меншин, в міжнародному праві. Меншини та міжнародно-правовий принцип самовизначення націй і народів. Спеціальні процедури Ради ООН з прав людини: Форум з питань меншин, Спеціальний доповідач з питань меншин, Постійний форум з питань корінних народів, Спеціальний доповідач з прав корінних народів, Експертний механізм з прав корінних народів.

Тема № 6. Захист прав трудящих-мігрантів у межах ООН

Визначення поняття «трудящих-мігрантів» у міжнародному праві. Особливості трудящих-мігрантів як вразливої категорії осіб у міжнародному праві. Міжнародно-правове регулювання прав трудящих-мігрантів на універсальному рівні. Комітет із захисту прав трудящих-мігрантів: організація, напрями діяльності.

Тема № 7. Міжнародний захист прав людини в Європі

Діяльність статутних органів Ради Європи в галузі захисту прав людини. Міжнародні договори прийняті в галузі захисту прав людини в межах Ради Європи (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Європейська соціальна хартія (переглянута), Рамкова конвенція про захист національних меншин, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми та ін.). Європейський суд із прав людини: юрисдикція та процедура звернення. Комітет Ради Європи проти катувань. Діяльність ОБСЄ в галузі захисту прав людини («Московський механізм», Бюро з прав людини та демократичних інститутів, Комісар у справах національних меншин).

Тема № 8. Міжнародний захист прав людини в межах Співдружності незалежних держав

Міжнародно-правові угоди в галузі захисту прав людини, прийняті в межах СНД (Декларація глав держав - учасниць СНД про міжнародні зобов'язання в області прав людини і основних свобод, Конвенція СНД про права та основні свободи людини, Конвенція про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин та ін.). Правовий статус, компетенція, функції органів СНД щодо захисту прав людини: Рада голів держав, Рада голів урядів, Рада міністрів іноземних справ, Комісія з прав людини, Міжпарламентська асамблея.

Тема № 9. Захист прав людини в межах субрегіональних організацій

Міжамериканська система захисту прав людини: Американська конвенція про права людини, Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини. Африканська система захисту прав

людини: Африканська хартія прав людини і народів та протоколи до неї, Африканська хартія з прав і благополуччя дитини, Конвенція, що регулює конкретні аспекти проблем біженців в Африці, Африканський суд з прав людини народів. Арабська система захисту прав людини: Арабська хартія прав людини, Арабський комітет з прав людини, Постійний арабський комітет з прав людини, Арабський суд з прав людини. Захист прав людини в рамках АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії): Декларація з прав людини АСЕАН, Декларація про ліквідацію насильства щодо жінок та дітей АСЕАН, Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини, Нарада міністрів країн АСЕАН зі становища жінок.

Тема № 10. Захист прав людини в діяльності міжнародних органів кримінальної юрисдикції

Функції та повноваження органів міжнародних кримінальних судів щодо захисту учасників процесу. Заходи безпеки. Права підозрюваних та обвинувачених. Захист осіб, які забезпечують реалізацію завдань міжнародного кримінального судочинства. Вразливі категорії осіб у міжнародному кримінальному судочинстві (жінки, діти, престарілі особи). Особливості захисту вразливих категорій осіб органами міжнародної кримінальної юрисдикції.

Тема № 11. Міжнародно-правова основа діяльності правозахисників

Підходи до визначення поняття «правозахисник» в міжнародному праві. Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загальновизнані права людини та основні свободи 1998 р. Спеціальний доповідач з питання про становище правозахисників. Декларація Комітету Міністрів про дії Ради Європи щодо поліпшення захисту правозахисників та сприяння їх діяльності. Особливості захисту прав правозахисників.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Правова основа діяльності Ради ООН з прав людини.
2. Структура Ради ООН з прав людини.
3. Універсальний періодичний огляд: поняття, мета, порядок здійснення.
4. Процедура подачі повідомлення щодо порушень прав людини до Ради ООН з прав людини: суб'єкти подачі скарги, критерії прийнятності заяв.
5. Процедура подачі повідомлення щодо порушень прав людини до Ради ООН з прав людини: порядок проходження розгляду.
6. Процедура 1503.
7. Становлення та розвиток міжнародного захисту прав жінок.
8. Міжнародні договори в галузі захисту прав жінок.

9. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок: правова основа діяльності, структура, напрями роботи.
10. Подача повідомлення про порушення прав жінок до Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок: суб'єкти подачі, критерії прийнятності заяви.
11. Подача повідомлення про порушення прав жінок до Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок: порядок здійснення розгляду заяви.
12. Становлення та розвиток захисту прав дітей у міжнародному праві.
13. Міжнародні договори в сфері захисту прав дітей.
14. Комітет з прав дитини: організація, порядок заслуховування доповідей держав-учасниць.
15. Процедура подачі заяви щодо порушення прав дитини до Комітету з прав дитини: питання прийнятності заяви, порядок її розгляду.
16. Особливості захисту прав дитини під час збройних конфліктів.
17. Механізм спостереження і звітності.
18. Підходи до визначення понять «біженець», «внутрішньо переміщена особа».
19. Міжнародно-правова основа статусу біженців.
20. Міжнародні інструменти захисту прав біженців.
21. Органи з контролю за дотриманням міжнародно-правових норм про захист біженців. Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців.
22. Визначення понять «національна меншина», «корінний народ».
23. Міжнародно-правова регламентація прав національних меншин і корінних народів.
24. Міжнародно-правові основи захисту національних меншин і корінних народів.
25. Регіональна правова система захисту меншин.
26. Принцип недопущення дискримінації меншин і осіб, що належать до меншин, в міжнародному праві.
27. Меншини та міжнародно-правовий принцип самовизначення націй і народів.
28. Спеціальні процедури Ради ООН з прав людини: Форум з питань меншин, Спеціальний доповідач з питань меншин.
29. Спеціальні процедури Ради ООН з прав людини: Постійний форум з питань корінних народів, Спеціальний доповідач з прав корінних народів, Експертний механізм з прав корінних народів.
30. Визначення поняття «трудящих-мігрантів» у міжнародному праві.
31. Особливості захисту трудящих-мігрантів як вразливої категорії осіб у міжнародному праві.
32. Міжнародно-правове регулювання прав трудящих-мігрантів на універсальному рівні.
33. Комітет із захисту прав трудящих-мігрантів: організація, напрями діяльності.

34. Діяльність статутних органів Ради Європи в галузі захисту прав людини.
35. Міжнародні договори прийняті в галузі захисту прав людини в межах Ради Європи.
36. Європейський суд із прав людини: юрисдикція та процедура звернення.
37. Комітет Ради Європи проти катувань.
38. Діяльність ОБСЄ в галузі захисту прав людини: Московський механізм».
39. Діяльність ОБСЄ в галузі захисту прав людини: Бюро з прав людини та демократичних інститутів.
40. Діяльність ОБСЄ в галузі захисту прав людини: Комісар у справах національних меншин.
41. Міжнародно-правові угоди в галузі захисту прав людини, прийняті в межах СНД.
42. Правовий статус, компетенція, функції органів СНД щодо захисту прав людини: Рада голів держав, Рада голів урядів. Рада міністрів закордонних справ, Комісія з прав людини, Міжпарламентська асамблея.
43. Правовий статус, компетенція, функції органів СНД щодо захисту прав людини: Рада міністрів закордонних справ, Комісія з прав людини, Міжпарламентська асамблея.
44. Конвенція СНД про права та основні свободи людини.
45. Міжамериканська система захисту прав людини.
46. Міжамериканська комісія з прав людини.
47. Міжамериканський суд з прав людини.
48. Африканська система захисту прав людини.
49. Африканський суд з прав людини народів.
50. Арабська система захисту прав людини.
51. Арабська хартія з прав людини.
52. Арабський комітет з прав людини. Постійний арабський комітет з прав людини.
53. Арабський суд з прав людини.
54. Захист прав людини в рамках АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії).
55. Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини. Нарада міністрів країн АСЕАН зі становища жінок.
56. Функції та повноваження органів міжнародних кримінальних судів щодо захисту учасників процесу.
57. Заходи безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства.
58. Права підозрюваних та обвинувачених у міжнародному кримінальному судочинстві.
59. Захист осіб, які забезпечують реалізації завдань міжнародного кримінального судочинства.
60. Особливості захисту вразливих категорій осіб органами міжнародної кримінальної юрисдикції.

61. Підходи до визначення поняття «правозахисник» в міжнародному праві. Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загальноновизнані права людини та основні свободи 1998 р.
62. Спеціальний доповідач з питання про становище правозахисників.
63. Декларація Комітету Міністрів про дії Ради Європи щодо поліпшення захисту правозахисників та сприяння їх діяльності.
64. Особливості захисту прав правозахисників.

МІЖНАРОДНЕ ТРУДОВЕ ПРАВО

Розділ 1. Загальні положення міжнародного трудового права

Тема 1. Поняття міжнародного трудового права, його предмет, метод та принципи

Поняття та предмет міжнародного трудового права. Спільне та відмінне між національним та міжнародним трудовим правом. Особливості методу міжнародного трудового права: диспозитивні та імперативні елементи. Застосування порівняльного методу в міжнародному трудовому праві. Принципи міжнародного трудового права. Основоположні (фундаментальні) принципи міжнародного трудового права: свободи об'єднань та дієве визнання права на ведення колективних переговорів; скасування усіх форм примусової або обов'язкової праці; дієва заборона дитячої праці; недопущення дискримінації в сфері праці і занять.

Тема 2. Історія розвитку міжнародного трудового права

Передумови виникнення міжнародно-правового регулювання праці в 19-му столітті. Вклад Р. Оуена, Ч. Хіндлі, Д. Лєграна в започаткуванні ідеї міжнародно-правового регулювання праці. Асоціація з юридичного захисту трудящих. Створення Міжнародної організації праці (МОП) та початок її діяльності. СРСР і МОП. Діяльність Альбера Тома. Філадельфійська декларація відносно цілей і задач МОП. МОП в період після Другої світової війни. Сучасне міжнародно-правове регулювання відносин в сфері праці. Протириччя між багатими та бідними країнами з приводу прийняття міжнародних трудових норм. Зміна політики МОП після закінчення холодної війни. МОП і проблема глобалізації. Програма гідної праці, Декларація МОП 2008 р про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації.

Тема 3. Суб'єкти міжнародного трудового права.

Поняття та види суб'єктів міжнародного трудового права. Міжнародні організації. МОП: структура, Міжнародна конференція праці, Міжнародне бюро праці; Адміністративна рада Міжнародного бюро праці. Міжнародна асоціація соціального забезпечення. Всесвітня організація охорони здоров'я; Всесвітня торгова організація; Організація економічного співробітництва і розвитку; регіональні міжнародні організації. Міжнародні профспілкові організації. Міжнародні об'єднання роботодавців. Неурядові організації, пов'язані із міжнародним трудовим правом.

Тема 4. Джерела міжнародного трудового права. Контроль за дотриманням міжнародних трудових стандартів та їх ефективність.

Поняття та класифікація джерел міжнародного трудового права. Співвідношення міжнародного і національного трудового права. Основоположні принципи і права в сфері праці. Пряма дія джерел міжнародного трудового права. Види джерел за кількістю держав-учасників.

Універсальні та регіональні акти. Акти СНД, Ради Європи, Європейського Союзу, Північноамериканська угода про співробітництво в сфері праці, Меркосур. Класифікація за формою акта: міжнародні договори; Jus cogens; національне законодавство; рекомендаційні міжнародні акти; міжнародні колективні договори та угоди; корпоративні акти багатонаціональних корпорацій; кодекси поведінки неурядових організацій. Класифікація актів МОП за статусом та за змістом. Процедури, пов'язані з актами МОП.

Механізм контролю за дотриманням міжнародних трудових стандартів. Нагляд. Розгляд скарг. Спеціальні контрольні процедури МОП. Інші способи контролю за дотриманням міжнародних трудових стандартів. «Соціальні застереження» США та ЄС. Дискусія про «соціальні застереження» в межах Всесвітньої торгової організації. Контроль за дотриманням корпоративних кодексів поведінки. Соціальне маркування. Ефективність міжнародних трудових норм.

Розділ 2. Основоположні права і принципи в сфері праці

Тема 5. Свобода об'єднання та дієве визнання права на ведення колективних переговорів.

Правові акти про свободу об'єднання та визнання права на ведення колективних переговорів ООН, МОП, регіональних та національних актах. «Позитивне» і «негативне» право на об'єднання. Створення організацій. Право самостійно створювати статути та організувати свою діяльність. Недопущення розпуску в адміністративному порядку. Право об'єднань на створення федерацій та конфедерацій.

Право на ведення колективних переговорів і укладання колективних договорів. Предмет колективних переговорів, зміст колективних договорів. Сторони та рівні колективних переговорів і договорів. Принципи ведення, сфера дії, строк дії та юридична сила колективних договорів.

Процедури інформування і консультацій з представниками робітників в управлінні організацією. Акти МОП і Європейська соціальна хартія. Національні моделі інформування працівників в європейських державах. Директиви ЄС про європейські виробничі ради 1994 і 2009 рр. Директива ЄС про інформування та проведення консультацій з працівниками 2002 р. Участь працівників в наглядових радах компаній.

Мирні процедури вирішення трудових спорів між учасниками соціального партнерства. Страйки та інші промислові акції працівників. Локауту та інші засоби захисту роботодавців від промислових акцій працівників.

Тема 6. Скасування усіх форм примусової або обов'язкової праці. Дієва заборона дитячої праці

Правові акти про заборону рабства та примусової праці: акти Ліги націй, ООН, МОП, регіональні та двосторонні угоди, національне законодавство. Примусова праця, рабство і торгівля людьми. Легальні

визначення примусової праці в конвенціях МОП: мета легальних визначень; сфера застосування; визначення примусової праці. Положення Конвенції МОП 1930 р. про примусову працю № 29. Рекомендація МОП 1930 р. про опосередкований примус до праці № 35.

Правові акти щодо праці дітей і підлітків. Проблема дитячої праці в сучасному світі. Визначення поняття дитячої праці. Дискусія щодо використання дитячої праці. Зв'язок бідності та застосування дитячої праці. Конвенція МОП 1973 р. про мінімальний вік № 138 та Рекомендація № 146. Конвенція 1999 р. про найгірші форми дитячої праці № 182. Рекомендація № 190.

Тема 7. Недопущення дискримінації в галузі праці і занять.

Правові акти щодо заборони дискримінації в сфері праці. Сучасні концепції забезпечення рівності в сфері праці: рівне звернення; диференціація і дискримінація; формальна та реальна рівність; відкриті і закриті переліки критеріїв дискримінації; пряма і опосередкована, відкрита і прихована дискримінація. Сфера застосування антидискримінаційного законодавства. Дискримінація в трактовці Конвенції МОП 1958 р. про дискримінацію в сфері праці і занять № 111 та критерії дискримінації. Расова і гендерна дискримінація; гендерна дискримінація; дискримінація, пов'язана з поглядами працівника. Законні виключення із принципу рівного звернення: специфічні вимоги роботи; міркування національної безпеки; захист окремих категорій працівників («компенсуюча дія»).

Розділ 3. Міжнародні трудові стандарти.

Тема 8. Зайнятість.

Різні підходи до права на працю. Міжнародні акти щодо права на працю і захист від безробіття. Ключові елементи міжнародно-правового регулювання питання зайнятості. Конвенції та рекомендації МОП щодо політики в галузі зайнятості. Гнучкість і стабільність на ринку праці. Європейська політика «гнучкобільності». Акти МОП про розвиток людських ресурсів. Діяльність служб і агенств зайнятості, проблема зайомної праці. Право на працю і стабільність трудових відносин. Рекомендація 2006 р. про трудове праввідношення № 198. Припинення трудових відносин. Збереження трудових відносин при переході підприємства в ЄС.

Тема 9. Оплата праці.

Міжнародні акти щодо оплати праці: загальні міжнародні правові стандарти; акти МОП. Поняття, форма виплати, свобода розпорядження, періодичність виплати заробітної плати. Право працівника на інформацію про належну йому заробітну плату.

Захист права працівника на заробітну плату у випадку банкрутства роботодавця. Історія проблеми та тенденції розвитку національного законодавства. Конвенція МОП 1949 р. про охорону заробітної плати № 95.

Конвенція МОП 1992 р. про захист вимог трудящих у випадку неплатоспроможності їхнього підприємця № 173. Директива ЄС №2002/74/ЄС. Мінімальний розмір оплати праці. Право на індексацію заробітної плати.

Тема 10. Робочий час і час відпочинку. Здоров'я та безпечні умови праці (охорона праці). Захист персональних даних працівників.

Робочий час: загальні норми; нормальна і скорочена тривалість робочого часу; надурочні роботи; регулювання робочого часу окремих категорій працівників. Час відпочинку: щотижневий відпочинок; оплачувана відпустка. Окремі види робочого часу: робота на умовах неповного робочого часу; надомна праця та телеробота; нічна праця.

Загальні питання безпеки та гігієни праці. Акти МОП про безпеку та гігієну праці. Еволюція міжнародного підходу до безпеки і гігієни праці. Акти 1981 р. і Протокол 2002 р. Акти 2006 р.

Право людини на захист приватного життя і свободи слова: основні поняття і правові акти. Рекомендація Ради Європи № R(89)2 та Кодекс практики МОП про захист персональних даних працівників: понятійний апарат та сфера застосування актів; загальні принципи; одержання персональних даних; зберігання; використання і передача; індивідуальні і колективні права працівників.

Тема 11. Регулювання праці співробітників міжнародних організацій.

Регулювання трудових відносин між міжнародною та міжурядовою організацією та її персоналом. Автономія міжурядової організації, яка є суб'єктом міжнародного приватного права, щодо розгляду питань, які стосуються її внутрішньої діяльності. Особливий характер правосуб'єктності організації, на який не впливає ні місце укладення угоди ні місце виконання співробітником своїх обов'язків.

Трудові суперечки ООН та її спеціалізованих установ зі своїм персоналом розглядаються адміністративними трибуналами цих організацій. Компетенція Адміністративного трибуналу ООН щодо розгляду заяв, які стосуються порушень контрактів найма персоналу Секретаріату ООН або умов найму такого персоналу.

Зміст Положення про персонал співробітників Міжнародного бюро праці, інших міжнародних організацій, які визнали правомочність Трибуналу (ЮНЕСКО, Міжнародний союз електрозв'язку, Продовольча та сільськогосподарська організація, Всесвітній поштовий союз та ін.). Категорія міжнародних цивільних службовців, міжнародний характер їхньої відповідальності. Порядок найму персоналу, виплати зарплатні та інших грошових винагород, відрядження, пенсійне забезпечення, заборона обмеження щодо прав жінок та чоловіків брати участь у виконанні трудових функцій, конкурсний підбір персоналу. Інші умови праці: надання відпустки, дисциплінарна відповідальність працівника, години праці та відпочинку,

медичних оглядів або медичного забезпечення, виплат різного роду компенсацій тощо.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття та предмет міжнародного трудового права. Співвідношення з національним трудовим правом.
2. Особливості методу міжнародного трудового права: диспозитивні та імперативні елементи. Спільне та відмінне з методом трудового права як галузі національної системи права. Застосування порівняльного методу в міжнародному трудовому праві.
3. Принципи міжнародного трудового права. Основоположні (фундаментальні) принципи міжнародного трудового права. Принципи національного трудового права.
4. Історія розвитку міжнародного трудового права: основні етапи та персоналії.
5. Створення та історія діяльності Міжнародної організації праці. Філадельфійська декларація відносно цілей і задач МОП.
6. Сучасне міжнародно-правове регулювання відносин в сфері праці. Зміна політики МОП після закінчення холодної війни.
7. МОП і проблема глобалізації. Програма гідної праці, Декларація МОП 2008 р про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації.
8. Програма гідної праці МОП для України на період 2016-2019 рр.
9. Поняття та види суб'єктів міжнародного трудового права.
10. Міжнародні організації. МОП: структура та основні напрямки діяльності. Міжнародна асоціація соціального забезпечення.
11. Всесвітня організація охорони здоров'я; Всесвітня торгова організація; Організація економічного співробітництва і розвитку; регіональні міжнародні організації як суб'єкти міжнародного трудового права.
12. Міжнародні профспілкові організації та міжнародні об'єднання роботодавців як учасники міжнародних відносин.
13. Поняття та класифікація джерел міжнародного трудового права. Співвідношення міжнародного і національного трудового права.
14. Види джерел міжнародного трудового права за кількістю учасників. Універсальні та регіональні акти.
15. Акти Ради Європи, Європейського Союзу, Північноамериканська угода про співробітництво в сфері праці, Меркосур як джерела міжнародного трудового права.
16. Класифікація актів МОП за статусом та за змістом. Процедури, пов'язані з актами МОП.
17. Класифікація джерел міжнародного трудового права за формою акта: міжнародні договори; *Jus cogens*; національне законодавство; рекомендаційні міжнародні акти; міжнародні колективні договори та угоди; корпоративні акти багатонаціональних корпорацій; кодекси поведінки неурядових організацій.

18. Механізм контролю за дотриманням міжнародних трудових стандартів. Ефективність міжнародних трудових норм.

19. Правові акти про свободу об'єднання та визнання права на ведення колективних переговорів ООН, МОП, регіональних та національних актах. Норми українського національного законодавства про свободу об'єднання.

20. Колективні переговори і укладання колективних договорів як предмет міжнародних трудових норм та національного законодавства.

21. Предмет колективних переговорів, зміст колективних договорів. Сторони та рівні колективних переговорів і договорів.

22. Принципи ведення, сфера дії, строк дії та юридична сила колективних договорів.

23. Мирні процедури вирішення трудових спорів між учасниками соціального партнерства. Страйки та локаути як засоби захисту роботодавців та працівників.

24. Правові акти про заборону рабства та примусової праці: міжнародно-правові та національного законодавства. Легальні визначення примусової праці в конвенціях МОП.

25. Проблема дитячої праці в сучасному світі. Конвенція МОП 1973 р. про мінімальний вік № 138 та Рекомендація № 146. Конвенція 1999 р. про найгірші форми дитячої праці № 182. Рекомендація № 190.

26. Правові акти щодо заборони дискримінації в сфері праці. Дискримінація в трактовці Конвенції МОП 1958 р. про дискримінацію в сфері праці і занять № 111 та критерії дискримінації.

27. Міжнародні акти щодо права на працю і захист від безробіття. Конвенції та рекомендації МОП щодо політики в галузі зайнятості.

28. Міжнародні акти щодо оплати праці. Правове регулювання оплати праці в національному законодавстві, мінімальний розмір оплати праці, індексація.

29. Робочий час: загальні норми; нормальна і скорочена тривалість робочого часу; надурочні роботи; регулювання робочого часу окремих категорій працівників.

30. Час відпочинку: щотижневий відпочинок; оплачувана відпустка.

31. Акти МОП про безпеку та гігієну праці. Еволюція міжнародного підходу до безпеки і гігієні праці.

32. Рекомендація Ради Європи № R(89)2 та Кодекс практики МОП про захист персональних даних працівників.

33. Регулювання трудових відносин між міжнародною та міжурядовою організацією та її персоналом.

34. Трудові суперечки ООН та її спеціалізованих установ зі своїм персоналом.

35. Зміст Положення про персонал співробітників МБП. Категорія міжнародних цивільних службовців. Порядок найму персоналу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право. Харків : Одиссей, 2009. 704 с.
2. Бородко Н.П. Международная организация труда: структура и деятельность: учебное пособие/ Н.П. Бородко, А.А. Греченков, А.А. Киселева. 2-е изд. М.: Издательство деловой и учебной литературы, 2007. 123 с.
3. Буроменский М. В. Звернення до Європейського Суду з прав людини (практика Суду і особливості українського законодавства) / М. В. Буроменский. Х. : Фоліо, 2000. 32 с.
4. Василенко В. А. Ответственность государства за международные правонарушения. К. : Вища шк., 1976. 268 с.
5. Гусов К.Н., Лютов Н.Л., Морозов П.Е. Международное трудовое право. Учебное пособие. 2011. 216 с.
6. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право: навч. посібник / [А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський]. К. : Юрінком Інтер, 2001. 640 с.
7. Дрьоміна-Волок Н. В. Концепція расової дискримінації у міжнародному антидискримінаційному праві : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2015. 540 с.
8. Карташкин В.А. Права человека: международная защита в условиях глобализации. Монография. М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. 288 с.
9. Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. М.: Дело, 1999. 728 с.
10. Конвенції та рекомендації МОП. Текст / Офіційний веб-портал федерації профспілок України. URL: <http://www.fpsu.org.ua/konventsiji-rekomendatsiji-mop>.
11. Кориневич А. О. Застосування міжнародного гуманітарного права до збройного конфлікту на території України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Одеса: Фенікс, 2015. 78 с.
12. Лукашук И.И. Право международной ответственности. М.: Волтерс Клувер, 2004. 432 с.
13. Лютов Н.Л., Морозов П.Е. Международное трудовое право: Учебное пособие. URL: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur745.htm>.
14. Международноправовая защита прав человека в вооруженных конфликтах. ООН. Нью-Йорк и Женева, 2011 год. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict_RU.pdf
15. Международное право / Вольфганг Граф Вицтум [и др.; пер. с нем. [В. Бергман, пред., сост.]; [науч. ред. и сост. указ. Т.Ф. Яковлева]. М.: Инфотропик Медиа, 2011. 992 с.
16. Міжнародне право: словник-довідник / [С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна]; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Х.: Юрайт, 2014. 408 с.
17. Міжнародне публічне право: підручник: у 3 т. / [В. Ф. Антипенко, Л. Д. Тимченко, О. В. Беглий, О. А. Радзівілл та ін.]; за заг. ред. В. Ф. Антипенка. К. : НАУ, 2012.

18. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / За заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Харк. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. Х.: «Стиль-Издат», 2018. 292 с.
19. Постовалова Т.А. Трудовое право Европейского союза: теория и практика. М.: Проспект, 2014. 544 с.
20. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019.
21. Міжнародний і національний захист прав людини та права біженців : навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. Київ, 2004. 160 с.
22. Основи права Європейського Союзу: підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.В. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 590 с.
23. Решения Европейского Суда по правам человека: новеллы и влияние на законодательство и правоприменительную практику: монография / Т. Н. Нешатаева. М.: Норма, 2013. 304.
24. Повага до прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні (Застосування судами норм міжнародного гуманітарного права та стандартів захисту прав людини). 2017 р. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Report_Respect-for-HR-in-Conflict_Gnatovsky_UKR.pdf
25. Сироїд Т.Л. Міжнародне право: навчальний посібник. Харків: ХНУВС, 2009. 336 с.
26. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.
27. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник / За заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Х. Право. 2019. 472 с.
28. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 648 с.
29. Сироїд Т.Л. Міжнародні стандарти в галузі забезпечення права на здоров'я та практика їхнього застосування : навч. посіб. Харків : Право, 2021. 166 с.
30. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Вид. 4-те вид., перероб і допов. Харків : Право. 2021. 462 с.
31. Тункин Г.И. Теория международного права / под общей ред. проф. Л. Н. Шестакова. М.: Зерцало, 2000. 416 с.

ПЕРША ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ФАХОМ

Розділ 1.

Тема 1. Міжнародне право як особлива правова система. Термінологія міжнародного права.

Тема 2. Інтелектуальна власність.

Тема 3. Конкурентне право.

Тема 4. Трудове право.

Розділ 2.

Тема 1. Договірне право.

Тема 2. Законодавство про нерухомість.

Тема 3. Право, що регулює діяльність акціонерних компаній.

Тема 5. Природоохоронне право.

Тема 4. Право міжнародних договорів, міжнародне економічне та міжнародне гуманітарне право.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Helen Callanan, Lynda Edwards. Absolute Legal English (English for International Law). – Delta Publishing, 2010. 110 p.

2. Касьянова В.Г. International Law. X. : ХНУ, 2012. 203 с.

ЗИзраилевич, Качалова. Практическая грамматика английского языка. М. : ВШ, 2010.

4. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svatick J. A University Grammar of English. Moscow : Высшая школа, 1982. 391 p.

5. Словники.

Програму розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради юридичного факультету протокол № 1 від 31 серпня 2021 року

Голова Вченої ради

Віталій СЕРЬОГІН